

Wilt u uw tuin of erf geschikter maken voor wilde bijen? Of wilt u weten wat u als (vrijwillige) landschapsbeheerder kunt doen voor deze insecten met leuke namen als vosje, tuinbladsnijder, dikpootbij en behangersbij? Met dit informatieblad helpt Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG) u op weg.

350 soorten bijen

In Nederland leven ruim 350 soorten bijen. Eén daarvan is de honingbij. Net als de honingbij leven ook ongeveer 30 soorten hommels (die tot de wilde bijen worden gerekend), in een volk. De overige wilde bijen leven solitair. Veel wilde bijen kunnen niet steken (mannetjes hebben geen angel) of komen niet door onze dikke huid heen. De wilde bijen die wel kunnen steken, doen dit alleen als zij bekneld raken, ze zijn niet agressief. U kunt wilde bijen helpen door voldoende voedsel en nestgelegenheid aan te bieden. Op een zonnige plek, want bijen houden van zon! En dat alles dicht bij elkaar, want de meeste wilde bijen kunnen niet ver vliegen. Dat kost teveel energie.

Een bijenbiotoop gaat prima samen met een fraaie tuin of erf. Neem eens de tijd om bijen te bekijken op eigen terrein, wie weet komt u deze bijen tegen!

Bloedbij

Boomhommel

Wormkruidbij

Behangersbij

Slobkousbij

Lathyrusbij

Kleine klokjesbij

Voedsel

Stuifmeel

Wilde bijen zijn vooral op zoek naar stuifmeel als voedsel voor het broed: dat zijn de eitjes en larven van bijen. Sommige bijen zijn afhankelijk van stuifmeel van een specifieke plantensoort. De wormkruidbij bezoekt vooral het gele boerenwormkruid en de kattestaartdikpoot vliegt met name op kattestaart. Dat maakt deze bijen kwetsbaar, zeker als ze afhankelijk zijn van zeldzame plantensoorten. Daarnaast zijn er veel soorten bijen die minder kieskeurig zijn. Het is een uitdaging om gedurende het hele groeiseizoen steeds een variatie aan bloeiende voedselplanten te hebben. Dan is de 'bloeihoog' niet onderbroken. Het maakt de tuin veel aantrekkelijker voor bijen en andere bestuivers.

Welke planten?

Zowel bomen, struiken als kruidachtige planten dragen bij aan de bloeihoog. Hierbij is het goed om te weten dat éénjarige soorten over het algemeen vooral nectar (suikerrijke vloeistof) leveren en geen stuifmeel. Voor wilde bijen zijn daarom twee- en meerjarige soorten aantrekkelijker. Wilde planten hebben de meeste aantrekkingskracht op wilde bijen maar er zijn ook cultuurplanten die veel te bieden hebben.

Hoe maak ik een gesloten bloeihoog?

Om een gesloten bloeihoog te ontwikkelen is het van belang om te weten welke voedselplanten wanneer bloeien. Op www.landschapsbeheergelderland.nl vindt u informatie over planten en hun bloeitijden. Met inheemse bomen en struiken zet u een eerste stap, met kruidachtige planten kunt u de bloeihoog verder aanvullen. Met verschillende soorten klokjes en lathyrus maakt u goede kans op zeldzame bijen op uw terrein, zoals klokjesbijen en de lathyrusbij!

Wilde bloemenweide

Als u voldoende ruimte heeft, kunt u denken aan het inzaaien van een wilde bloemenweide. De beste periode hiervoor is na de zomer. Via internet zijn verschillende mengsels te koop. Veel mengsels bevatten ook uitheemse soorten. SLG geeft echter de voorkeur aan mengsels met inheemse meerjarige planten, gezien de grotere aantrekkingskracht op wilde bijen.

Sinusbeheer

Door middel van sinusbeheer kunt u het aandeel bloeiende planten en de variatie in begroeiing vergroten. Dat draagt bij aan de voedselvoorziening voor allerlei insecten, waaronder wilde bijen. Sinusbeheer is een vorm van maaibeheer met golvende randen. Bij iedere maaibeurt blijft een aanzienlijk deel van de begroeiing staan zodat deze tot bloei kan komen. Het te maaien oppervlak varieert per maaibeurt. Het informatieblad over vlinders gaat dieper in op sinusbeheer.

Januari - maart:

Boerenkrokus

Wilg

Juli - augustus:

Egelantier

Linde

April - juni:

Appelbloesem

Meidoorn

September - oktober:

Klimop

Struikheide

Nestgelegenheid

Ook wat nestgelegenheid betreft, hebben solitaire bijen zo hun voorkeur. Maar een zonbeschenen plek zoeken ze allemaal. De meeste wilde bijen leven maar een paar weken waarbij hun activiteit geheel gericht is op voortplanting. In die korte tijd vliegen ze af en aan om stuifmeel te verzamelen, dat blijft plakken aan hun harige lijf.

Het vrouwtje legt een eitje in een hoopje stuifmeel in een nestgang. Daarna maakt ze een tussenschot in de gang, bijvoorbeeld van leem. Opnieuw verzamelt ze een hoopje stuifmeel waarin ze een eitje legt, totdat de gang geheel gevuld is.

De ingang wordt dichtgemetseld.

De nestgangen blijven de hele winter gesloten, pas volgend seizoen komt de nieuwe generatie uit het nest. Eerst vliegen de mannetjes uit en daarna de vrouwtjes. Wilt u van dichtbij zien hoe zo'n nest gemaakt wordt? Dan is een demonstratiekast misschien iets voor u. Deze kast bestaat uit nestgangen van pvc. Door de kast te openen ziet u precies wat er in de nestgangen gebeurt. Zo'n kast is ook heel geschikt voor educatie, bijvoorbeeld aan kinderen.

Demonstratiekast

Verschillende bouwstijlen

Solitaire bijen maken hun nest zowel boven als onder de grond. De bijen die het bovengronds zoeken, maken hun nest in takken die hol zijn (bijvoorbeeld vlier, braam). Of in verlaten gangen in (dood) hout van allerlei insecten. Zelf kunnen bijen ook gangen maken, bijvoorbeeld in het merg waarmee sommige takken of stengels gevuld zijn. Laat daarom eens wat dood hout liggen. Spaar die oude rasterpalen waar mogelijk, en wees niet te netjes bij het beheer van struweel zoals bramen en vlier of bij het winterklaar maken van uw tuin. Door planten met holle stengels te laten staan tot de volgende zomer, draagt u bij aan een natuurlijke kraamkamer voor allerlei bijensoorten.

Iedere soort heeft zijn eigen bouwstijl. Metselbijen metselen met klei of leem, terwijl zijdebijen een nest maken met speeksel, dat glimt als zijde. Behangersbijen knagen een stukje blad, kauwen dat fijn en bedekken daarmee hun nest. Tronkenbijen gebruiken de kleverige hars van bomen. Graafbijen graven zelf gangen om hun eitjes af te zetten, bijvoorbeeld tussen tegels of straatstenen. Het nest zit dieper dan bijvoorbeeld mierennesten. Door de grotere diepte blijft de bovengrond stabiel zodat de bestrating niet verzakt. Deze graafbijen zijn maar een korte periode in het jaar actief.

Veeg de gaten vooral niet dicht: dan moet de bij weer opnieuw beginnen om een nest te maken, wat (te) veel energie kost. Een open stuk grond op een zon-beschenen plek (bijvoorbeeld in de vorm van een wal) biedt ook volop mogelijkheid aan graafbijen om zelf een nest te maken.

Tronkenbij (boven) en graafbij

Zelf een insectenhotel maken

Ontbreekt het aan natuurlijke nestgelegenheid, dan kunt u de solitaire bijen een handje helpen. Bijvoorbeeld door een insectenhotel te maken, groot of klein. Kies hiervoor een zonnige plek met veel voedselplanten in de buurt. Op die manier heeft u een groot deel van het seizoen genoeg voedsel te bieden. Met een eenvoudig 'hotel' draagt u al bij maar een driesterrenhotel mag natuurlijk ook! Hoe meer variatie u aanbrengt in het 'hotel', des te meer soorten bijen en andere insecten ervan profiteren. U kunt hierbij denken aan houtblokken (met gaten), riet, leem, steen. Behalve voor bijen is zo'n hotel ook geschikt voor allerlei andere dieren, bijvoorbeeld als schuilgelegenheid.

Een aantal praktische tips op een rij:

Hout

- Gebruik bij voorkeur hout dat niet snel splijt bij het drogen. Geschikt zijn: eik, esdoorn, es, beuk. Zacht hout zoals wilg is minder geschikt vanwege de ruwe vezels in de gangen, die de vleugels kunnen beschadigen. Laat het hout eerst drogen;
- Boor de gaten aan de kopse kant, dus met de 'draad' van het hout mee. Dat voorkomt de vorming van scheuren. Scheuren zorgen voor vocht en tocht in de gang. Daarmee is de gang niet meer geschikt voor een nest;
- De gaten dienen aan de achterkant dicht te zijn;
- Boor gangen met verschillende diameter, variërend van 1,5 mm tot 10 mm. Gangen met een diameter groter dan 10 mm zijn nauwelijks geschikt voor nesten. Voor schuilgelegenheid zijn ze overigens wel geschikt;
- De diepte van gangen hangt samen met de diameter. Ga uit van 2 cm lengte bij een diameter van 1,5 mm tot 6 cm lengte bij een diameter van 8 mm;
- Zorg dat de gangen glad zijn afgewerkt, bijvoorbeeld met een ronde vijl. Hiermee voorkomen we dat de vleugels van bijen beschadigd raken bij het naar voren en achteren kruipen in de gang;
- Vaak raakt een blok hout na verloop van jaren uit de gratie. Of het aantal verschillende soorten bijen neemt sterk af. Dan is het raadzaam om een houtblok te vervangen. Het is daarom handig om het hotel op te bouwen uit losse elementen, die eenvoudig te vervangen zijn.

Overige materialen

- Met dakpannen of steen kunt u variatie maken in het hotel. De kieren die ontstaan zijn ideaal als schuilplek;
- Met riet kunt u de ruimte tussen de grotere elementen opvullen. Riet kunt u samenbinden tot bundels, dat geeft stevigheid. Zorg dat de rietstengels niet te kort worden afgeknipt want dan ontstaan open gangen die niet geschikt zijn als nest. Met een lengte van zo'n 20 cm zijn de meeste stengels dicht;
- Ook leem is een goeie en mooie opvuller van het hotel. U kunt dit kopen bij ecologische bouw winkels. Maar u kunt het ook zelf maken door klei en fijn zand te mengen. De laatste methode geeft wel meer kans op scheurvorming. Goed om te weten: sommige bijen kunnen de leem ook goed gebruiken bij het maken van hun nest.

Top 10 tips voor een natuurerf!

1. Plant hagen en gevarieerd struweel aan met inheemse besdragende soorten
2. Plant een (hoog)stamboomgaard en nootdragende beplanting aan
3. Realiseer zon-beschreven overgangen tussen hoog opgaande en lage begroeiing
4. Realiseer een lange 'bloeihoogte' voor insecten door o.a. aanleg kruidenstroken
5. Creëer een waterelement door de aanleg poel/vijver
6. Maak takkenrillen en/of rommelhoekjes op het erf
7. Hang nestkasten op voor vogels
8. Maak een bijen/insectenhotel of realiseer natuurlijke nestgelegenheid
9. Zorg voor ecologisch gevarieerd beheer: niet te netjes, niet alles hetzelfde beheren en in een keer uitvoeren
10. Gebruik geen bestrijdingsmiddelen

Tekst: Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG),
Rosendaal 2a, 6891 DA Rozendaal.
T 026-3537444. E info@landschapsbeheergelderland.nl.
www.landschapsbeheergelderland.nl.

2018, op de website is de hele reeks informatiebladen te bekijken.
Beeld: Henk van den Burg, Peter Eekelder, Shutterstock en SLG

Meer tips en informatie over onze projecten vindt u in Landschapsnieuws,
onze digitale nieuwsbrief. Meld u aan op www.landschapsbeheergelderland.nl.

Zorg voor ons landschap
RUIMTE VOOR PLANT EN DIER

Stichting Landschapsbeheer Gelderland voedt en organiseert het samenspel tussen vrijwilligers, grondeigenaren, organisaties en overheden om samen zorg te dragen voor ons karakteristieke landschap